De Vereniging Rembrandt is er voor alle kunstmusea in Nederland. Groot en klein, van Friesland tot Limburg. Onlangs deden drie Zeeuwse instellingen een beroep op de Vereniging. Een mooie gelegenheid om eens in te zoomen op de band tussen de Vereniging Rembrandt en Zeeland.

Focus op Zeeland

LAURENS MEERMAN

Het zit in de naam. Wie aan Zeeland denkt, denkt aan de zee, en dus aan het strand. Maar Zeeland is net zo rijk aan geschiedenis als aan mooie stranden. De hertogen van Bourgondië kwamen er op bezoek, keizer Karel V vond er de perfecte uitvalsbasis voor zijn oorlogsvloot, en lang voordat de Duitse en Belgische toeristen er opdoken, gonsde het er al van de vreemde talen door het internationale handelsnetwerk. Die handel bracht welvaart en een klimaat waarin de beeldende kunst begon te floreren. In het 17de-eeuwse Middelburg werkten uitstekende schilders, die destijds vooral lokaal bekend waren. Tegenwoordig vind je de kunst van Ambrosius Bosschaert, Adriaen van der Venne en Adriaen Coorte wereldwijd in belangrijke musea. Maar hoe zit dat in Zeeland, wat is daar in musea te vinden van het roemrijke kunstverleden? En heeft de Vereniging Rembrandt iets betekend voor de Zeeuwse musea?

AANKOPEN VOOR MIDDELBURG

In het Zeeuws Museum in Middelburg word je in elk geval niet getroffen door een overkill: van oudsher bezit het museum weinig 17de-eeuwse schilderkunst. De basis van deze collectie wordt gevormd door bruiklenen van het Zeeuws Genootschap, voornamelijk portretten en stadsgezichten, die vaker een historisch document zijn dan een kunstwerk met artistieke waarde. Dat het museum ook een kleine kern van belangwekkende kunstwerken uit de 17de eeuw bezit, is dus niet vanzelfsprekend. Gemakkelijk ging het ook niet, want de schilderijen zijn vrij recent aangekocht, in een tijd waarin oude meesters nu eenmaal duur betaald worden. Waar het Centraal Museum rond 1930 nog relatief goedkoop kon

Tazza voor de familie Courten
Maker onbekend (Middelburg)
1597. Zilver, H 16,5 cm
ZEEUWS MUSEUM, MIDDELBURG

Aangekocht in 2009 met steun van de Vereniging Rembrandt, de provincie Zeeland, de Stichting dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds en het Familiefonds Hurgronje

Stilleven met dode vogels
Christoffel van den Berghe
ca. 1620-30. Olieverf op paneel, 32,7 x 52,2 cm
ZEEUWS MUSEUM, MIDDELBURG

Aangekocht in 2021 met steun van de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Dorodarte Kunst Fonds), de Stichting Vrienden van het Zeeuws Museum en de VriendenLoterij

komen aan belangrijke werken van Utrechtse kunstenaars, moest het Zeeuws Museum in 1989 diep in de buidel tasten voor het *Vanitasstilleven* van Adriaen Coorte, een kunstenaar die onmisbaar is voor het verhaal van de Zeeuwse schilderkunst (afb. op p. 49). Voor de benodigde 400.000 gulden vroeg het museum hulp aan de Vereniging Rembrandt, die het belang van de aanwinst onderschreef en 150.000 gulden schonk. De rest werd bijeengebracht door de provincie Zeeland en het museum zelf.

Dat was een wapenfeit, de aankoop van dat *Vanitasstilleven*, waarmee het museum een belangrijk facet van de Zeeuwse schilderkunst voor het voetlicht kon gaan brengen. Sindsdien kocht het museum nog twee 17de-eeuwse stillevens, vroegere werken, die het Zeeuwse stilleven vóór Coorte illustreren: in 1996 een delicaat bloemstuk van Johannes Goedaert en in 2021 een karakteristiek werk van Christoffel van den Berghe. Voor die laatste aanwinst ontving het museum opnieuw steun van de Vereniging – die het museum overigens ook herhaaldelijk bijstond bij aanwinsten voor de collectie toegepaste kunst. Een hoogtepunt is de uitvoerig gedecoreerde zilveren drinkschaal, een zogeheten tazza, die het rijke artistieke klimaat in Middelburg eigenlijk beter illustreert dan de ingetogen stillevens.

En het bleef niet bij de 17de eeuw: kort na 1900 kende Zeeland immers nog zo'n bloeiperiode, toen kunstenaars als Jan Toorop en Piet Mondriaan naar Domburg kwamen om er te werken. Niet verwonderlijk dus dat de Vereniging het Zeeuws Museum in 1994 hielp bij de aankoop van zo'n Zeeuwse Mondriaan en in 2008 bij de verwerving van het schilderij *Gebed na de maaltijd* van Jan Toorop.[1] Eerder werd het museum ook gesteund bij de aankoop van een werk van Toorops dochter Charley, een groepsportret van haar vrienden uit het Zeeuwse Westkapelle.

RESTAURATIES VOOR STAVENISSE EN VLISSINGEN

Toch betreft het spectaculairste gesteunde kunstwerk voor Zeeland geen aanwinst, maar een restauratie. Een recente, en een unicum bovendien, want in principe komen alleen musea in aanmerking voor zo'n restauratiebijdrage van de Vereniging. Het gaat om het grafmonument in de gereformeerde kerk van Stavenisse, gemaakt door de befaamde 17de-eeuwse beeldhouwer Rombout Verhulst, die de opdrachtgever – Hieronymus van Tuyll van Serooskerke – op ontroerende wijze heeft geportretteerd alsof hij slaapt. Onlangs bleek dat die rust niet lang meer kon duren: het monument had ernstig te lijden van zout dat het marmer aantastte. Of de Vereniging bij hoge uitzondering tóch kon bijdragen aan de restauratie van dit monument? Dat bleek mogelijk, vanwege de buitengewone kunstwaarde. Op het moment van schrijven ligt het monument gedemonteerd in een bad zodat het zout eruit kan trekken.

Gebed na de maaltijd
Jan Toorop
1907. Olieverf op karton, 74 x 100 cm
ZEEUWS MUSEUM, MIDDELBURG

Aangekocht in 2008 (en al eerder in 1981) met steun van de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Fonds Leppink-Postuma), de Mondriaan Stichting, de provincie Zeeland en particuliere begunstigers

Vereniging Rembrandt verwelkomt Zeeuwse leden

Deze zomer hebben we een actie om het aantal Rembrandtleden in Zeeland te vergroten. Al onze leden in deze provincie – dat zijn er nu 106 – hebben een extra exemplaar van het *Bulletin* ontvangen om aan een buurman of -vrouw of een vriend(in) of familielid in Zeeland met belangstelling voor kunst te geven. Nieuwe leden die zich naar aanleiding van deze actie aanmelden, zijn verzekerd van toegang tot de exclusieve lezing over de 17de-eeuwse Zeeuwse schilder Adriaen van de Venne op 14 oktober en een bezoek aan de tentoonstelling *De omgekeerde wereld van Adriaen van de Venne* in het Zeeuws Museum in Middelburg. De lezing wordt gegeven door kunsthistoricus Edwin Buijsen, maker van de tentoonstelling die van 30 september 2023 tot en met 28 april 2024 is te zien. Als nieuw lid mag u bovendien één introducé meebrengen naar de lezing.

Zelfportret
Adriaen van de Venne
ca. 1615-18. Olieverf op paneel, 18,2 x 13,3 cm
MAURITSHUIS, DEN HAAG

Aangekocht in 2021 met steun van de VriendenLoterij, de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Themafonds 17de-eeuwse schilderkunst) en de heer H.B. van der Ven

Daarna begint het repareren van scheuren, het vastzetten van losse delen en het aanvullen van verdwenen stukjes. Wanneer het ensemble weer opnieuw geïnstalleerd kan worden in Stavenisse is nog niet bekend.

Hoe fijn het is als zo'n kunstwerk weer als vanouds schittert, weet inmiddels het Maritiem Muzeeum Zeeland in Vlissingen. In 2022 deed dat museum een beroep op de Vereniging Rembrandt. Het ging om financiële hulp bij de behandeling van twee uitzonderlijke schilderijlijsten rond portretten van Michiel de Ruyter en diens vrouw Anna van Gelder. De lijsten waren vuil en verkeerden in slechte staat. Een uitgebreid beeldverslag van dit restauratieproces vindt u op pp. 50-53 in dit *Bulletin*. Nog leuker is het natuurlijk om ze in het echt te gaan bekijken, in combinatie met een bezoek aan de gesteunde kunstwerken in het Zeeuws Museum, of 'gewoon' met een bezoek aan het strand.

Laurens Meerman is wetenschappelijk redacteur van de Vereniging Rembrandt

Grafmonument van Hieronymus van Tuyll van Serooskerke door Rombout Verhulst

Restauratie in 2021 gesteund door de Vereniging Rembrandt

Noot

1. Toorops *Gebed voor de maaltijd* werd zelfs twee keer met steun van de Vereniging Rembrandt aangekocht: in 1981 en in 2008. Toen bleek dat het werk eigendom was geweest van een Joods verzamelaarsechtpaar wier bezittingen door het Duitse naziregime waren geconfisqueerd, werd het gerestitueerd. Daarna slaagde het Zeeuws Museum er in 2008 in het schilderij opnieuw te verwerven.